

Bakgrund till den kyrkoantikvariska ersättningen

Den 1 januari 2000 upphörde Svenska kyrkan att vara statskyrka. Det innebar att de formella banden mellan Svenska kyrkan och staten upplöstes. Svenska kyrkan fick ägaransvaret för samtliga kyrkor som före den 1 januari 2000 invigts för Svenska kyrkans gudstjänst. Vid skiljandet mellan staten och kyrkan initierades även en ny statlig finansiering av de antikvariska merkostnaderna, den s.k. kyrkoantikvariska ersättningen. Under tidsperioden 2002-2009 ställs sammanlagt 1 910 mnkr till Svenska kyrkans förfogade, för att fördelas till kulturhistoriskt angelägna insatser i församlingar, stift och på riksnivå (anslaget trappas successivt upp från 50 mnkr år 2002 till 460 mnkr år 2009). Inför 2010 avser regeringen att i januari 2009 lämna en skrivelse till riksdagen med förslag om kyrkoantikvarisk ersättning m.m. efter 2009.

I samband med relationsändringen träffades en överenskommelse mellan staten och Svenska kyrkan, undertecknad av kulturminister Marita Ulvskog och ärkebiskop K.-G. Hammar. Denna löper tills vidare och rör bl.a. Svenska kyrkans förvaltningsansvar samt tillgängligheten till det kyrkliga kulturarvet. Här sägs bl.a. att Svenska kyrkan ska ansvara för att de kyrkliga kulturminnena i framtiden är tillgängliga för var och en i minst samma utsträckning som när överenskommelsen undertecknades, dvs. i februari 2000.

Under överenskommelsens löptid skall kontrollstationer läggas in. Den första kontrollstationen ska infalla under år 2009. Efter det ska kontrollstationerna infalla vart femte år. Vid kontrollstationerna ska det göras en analys av frågor som rör de kyrkliga kulturvärdena och en uppföljning och utvärdering av de resultat som har uppnåtts. Om omfattningen av Svenska kyrkans ansvar för de kyrkliga kulturvärdena på något väsentligt sätt har minskat ska den kyrkoantikvariska ersättningen reduceras. Inför varje kontrollstation ska Svenska kyrkan ta fram ett underlag som ska ligga till grund för en allsidig belysning av de kyrkoantikvariska frågorna. Underlaget ska lämnas till regeringen senast den 30 juni året före det att en kontrollstation infaller.

Det är alltså Svenska kyrkans församlingar som äger och förvaltar kyrkobyggnaderna, inventarierna och den närmiljö som funktionellt hör samman med kyrkobyggnaderna (de flesta begravningsplatser och kyrkotomter). Kulturminneslagens 4 kap. omfattar de kyrkobyggnader som före den 1 januari 2000 har invigts för Svenska kyrkans gudstjänst och den 1 januari 2000 ägdes eller förvaltades av Svenska kyrkan eller någon av dess organisatoriska delar. Kyrkobyggnaderna, begravningsplatserna och kyrkotomterna skall, enligt lagtexten formuleringar, vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas och deras utseende och karaktär inte försvanskas. Församlingen ansvarar också för att en förteckning över inventarier av kulturhistoriskt värde upprättas samt att de förvaras och vårdas väl. Kyrkobyggnader och begravningsplatser äldre än 1940 omfattas dessutom av tillståndsplikt, d.v.s. de får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen. Tillstånd krävs också för att avyttra, avföra, reparera, ändra eller flytta föremål som är upptagna i inventarieförteckningen.

Länsstyrelserna har tillsyn över kulturminnesvården i länet och beslutar därmed i tillståndsärenden, bl.a. enligt Kulturminneslagens 4 kap. Enligt Kulturminnesförordningens allmänna bestämmelser om samråd m.m. skall länsstyrelsen vid sin tillsyn över kulturminnesvården i länet samverka med kulturminnesvårdande organ inom länet, särskilt läns museerna och motsvarande museer.

Enligt RAÄ:s förordning med instruktion skall RAÄ som central förvaltningsmyndighet ha överinseende över kulturminnesvården i landet, vilket också är inskrivet i Kulturminneslagen. RAÄ får överklaga beslut av annan domstol eller annan myndighet enligt denna lag. Enligt lagtexten skall, om RAÄ beslutar det, tillståndsprövning tillämpas också i fråga om en kyrkobyggnad eller en kyrkotomt som har tillkommit efter utgången av år 1939 och som är märklig genom sitt kulturhistoriska värde.

Enligt Kulturminneslagen skall RAÄ ges tillfälle att till Svenska yttra sig över fördelningen av den kyrkoantikvariska ersättningen i landet, medan länsstyrelserna skall ges tillfälle att yttra sig över fördelningen i respektive län.